

**HUKUK UYUŞMAZLIKLARINDA
ARABULUCULUK FAALİYETİNİ SONA ERDİREN HAL:
"UYUŞMAZLIĞIN KAPSAM DIŞINDA OLDUĞUNUN
TESPİTİ"**

Yrd. Doç. Dr. Yalçın BOSTANCI*
Yrd. Doç. Dr. Halid ÖZKAN**

ÖZET:

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'na göre; arabuluculuk faaliyetini sona erdiren haller: Tarafların anlaşmaya varması, arabuluculuk için daha fazla çaba sarf edilmesinin gereksiz olduğunun arabulucu tarafından tespit edilmesi, taraflardan birinin karşı tarafa veya arabulucuya arabuluculuk faaliyetinden çekildiğini bildirmesi, tarafların anlaşarak arabuluculuk faaliyetini sona erdirilmesine karar vermeleri, uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olmadığına tespiti ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olduğunun tespit edilmesidir. Arabuluculuk faaliyetini sona erdiren bu hallerden uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olmadığına tespiti ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olduğunun tespit edilmesi hali, doğrudan arabuluculuğun kapsamı ile ilgili olup arabuluculuk faaliyetinin sınırlarını çizmektedir.

Hukuk uyuşmazlıklarında, uyuşmazlığın arabuluculuk kapsamı dahilinde olup-olmadığının tespiti, bir arabuluculuk faaliyeti için kanaatimizce en önemli aşamadır. Çünkü bu tespit, başlamış bir arabuluculuk faaliyetini sonlandırabileceği gibi kapsam dışında olan başlamamış bir arabuluculuk faaliyetinin de başlamasına engel olacaktır.

Arabuluculuk uygulamasında da önemli olacağı kanaati ile çalışmamızda arabuluculuğun başlama anı, genel olarak arabuluculuğun kapsamı, arabuluculuğa elverişli olmayan uyuşmazlıklar ve uyuşmazlığın CMK uyarınca uzlaşma kapsamına girmemesi konuları incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arabuluculuk, Arabuluculuğun Kapsamı, Uzlaşma.

---

* Mevlana Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku ABD.

** Mevlana Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku ABD.

SUMMARY:

In accordance with Law No. 6325 on Mediation in Law Disputes, the situations which dissolve the mediation activity are: negotiation of the parties, detection by the mediator that further efforts for mediation are unnecessary, one of the parties informing its withdrawal to the other party or to the mediator, deciding parties' mutual agreement to terminate the mediation, detection of the inconvenience of the dispute for mediation and the dispute is related with a crime which is not included in the context of conciliation (Victim-offender mediation) in accordance with the Code of Criminal Procedure No. 5271. Out of the situations which dissolve the mediation activity; detection of the inconvenience of the dispute and detecting that the dispute is related with a crime which is not included in the context of conciliation in accordance with the Code of Criminal Procedure No. 5271 are directly related with the scope of mediation and draws the line for mediation activity.

In legal disputes, determining whether the dispute is within the context of mediation or not is the most important stage for a mediation activity in our opinion. Because this detection can not only dissolve a started mediation activity but also can prevent the start of an uninitiated activity.

Considering that it might be important also for mediation applications, starting time of mediation, the context of mediation in general terms, disputes not convenient for mediation and dispute not being included in conciliation in accordance with the Code of Criminal Procedure, shall be studied herewith.

Keywords: Mediation, The Context of Mediation, Conciliation (Victim-Offender Mediation).

GİRİŞ

Arabuluculuk, uyuşmazlık içine düşmüş olan tarafları, müzakerelerde bulunmak amacıyla bir araya getiren, birbirlerini anlamalarını ve bu suretle kendi çözümlerini kendilerinin üretmelerini sağlamak amacıyla iletişimini kolaylaştıran, bağımsız, tarafsız ve objektif bir konumda bulunan uzmanlık eğitimi almış olan üçüncü kişinin katılımı ile yürütülen bir usuldür¹.

Uyuşmazlıkların mahkeme dışında çözüme kavuşturulması birçok ülkede tartışılan bir konudur. Söz konusu durumun ülkelerin gündemine gelmesinde yargıdaki iş yükünün fazlalığı, yargılama giderlerinin yüksek olması ve yargı sisteminin genel olarak yavaş işlemesi etkili olmuştur. Alternatif çözüm yollarına başvurunun kabul edilmesinde yargıyı ortadan kaldırmak veya yargıya alternatif getirmek düşüncesi değil, uyuşmazlıkların daha kolay ve hızlı çözümü ile toplumdaki barışın sağlanması amaçlanmaktadır².

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları her ülkenin sosyolojik gerçeklerine göre farklılık gösterebilmektedir. Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Fransa ve Macaristan'da arabulucuya başvuru tamamen tarafların iradesine bırakılmış iken; İngiltere, İspanya ve İtalya gibi bazı ülkelerde ise arabulucuya teşvik sistemi vardır³. Almanya'nın bazı eyaletlerinde de belirli bir miktara kadar arabuluculuğa başvuru zorunludur⁴.

¹ **Tanrıver**, Süha, Arabuluculuk ve Uzlaştırma Kavramları, Aralarındaki Temel Farklılıkları ve Arabuluculuk Kurumuna Duyulan Tepkiler ya da Oluşturulan Dirençlerin Sosyolojik Açından İrdelenmesi ve Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan II. Cilt, Ankara 2010, s. 2025.

² **Akcan**, Recep, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Üzerine Düşünceler, Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s. 39; 6325 sayılı Kanunun genel gerekçesinde de söz konusu görüşü destekleyecek nitelikte olmak üzere şu ifadelere yer verilmiştir: "Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle uyuşmazlıkların çözümü son yıllarda pek çok ülkenin kanun koyucularını meşgul etmektedir. Uyuşmazlıkların dava yolu ile çözümü yerine, tarafların kendi iradeleri ile uzlaşarak uyuşmazlığa son vermeleri, toplumsal barışın korunması açısından tercih sebebi sayılmaktadır. Bu yolların geniş kapsamlı ve etkin bir biçimde işlerlik kazanması mahkemelerin iş yükünün azalmasına katkı sağlayacaktır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, aslında yargı sistemi ile rekabet içinde olmadığı gibi, amaç yargısal yollara başvuru imkanını ortadan kaldırmak da değildir. Devlete ait olan yargı yetkisinin mutlak egemenliğine zarar vermeden uyuşmazlıkların daha basit ve kolay çözümü amaçlanmaktadır".

³ **Akcan**, s. 40; Arabuluculuk ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ile ilgili ayrıntılı bilgi ve ülke uygulamaları için bkz. **Özbek**, Mustafa, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2009; **Sarısozen**, Serhat, Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Işığında Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma, Ankara 2011; **Tıktık**, Çiğdem Yazıcı, Arabuluculukta Gizliliğin Korunması, İstanbul 2013, **Öznumcu**, Seda, Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı ile Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış, İstanbul 2013; **Yakut**, Bahadır, Amerika Birleşik Devletlerinde Arabuluculuk Mesleği, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S. 73-74; **Yakut**, Bahadır, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri ve Arabuluculuk, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S. 67-68; **Özbay**, İbrahim, Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma

Türk hukuk sisteminde arabuluculuk kurumu, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak 2007 yılında Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu tasarısı ile gündeme gelmiştir. 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu 07.06.2012 tarihinde kabul edilmiştir⁵. Kanunun uygulanmasına yönelik olarak ise, Hukuk Uyuşmazlıkların Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği çıkarılmıştır⁶.

Arabuluculuk sisteminin başarılı olmasında arabuluculuk yolu ile çözümlenebilecek uyuşmazlıkların doğru belirlenmesi büyük önem arz etmektedir.

6325 sayılı Kanunun arabuluculuğun sona ermesi başlıklı 17. maddesinde "*uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olmadığı veya 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olduğunun tespit edilmesi*" arabuluculuğu sona erdiren hal olarak düzenlenmiştir. Bunun yanında arabuluculuk faaliyetinin anlaşma ile sonuçlanması durumunda ortaya çıkan anlaşma tutanağının ilam niteliğinde belge haline gelebilmesi yetkili ve görevli mahkeme tarafından şerh edilmesine bağlı olduğundan; ilgili mahkemenin şerh kararı verebilmesi için temel şartlardan biri uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olmasıdır. Bu nedenlerle hem taraflar hem de arabulucu açısından faaliyetin başında veya devamı sırasında uyuşmazlık konusunun arabuluculuğa elverişli olup olmadığının değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada arabuluculuk faaliyetinin başlama anına ilişkin olarak kısaca bilgi verildikten sonra, yürürlükte olan mevzuat çerçevesinde genel olarak arabuluculuğun kapsamı, arabuluculuğa elverişli olmayan uyuşmazlıklar ve uyuşmazlığın CMK uyarınca uzlaşma kapsamına girmemesi hususları incelenmeye çalışılacaktır.

I. HUKUKİ ARABULUCULUK FAALİYETİNİN BAŞLAMA ANI

6325 sayılı Kanununun 16. maddesine göre, arabuluculuk süreci, dava açılmadan önce arabulucuya başvuru hâlinde, tarafların ilk toplantıya davet edilmeleri ve taraflarla arabulucu arasında sürecin devam ettirilmesi konusunda

---

Tutanağının İlam Niteliği, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2004/3-4; **Tanrıver**, Süha, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006/64; **Tanrıver**, Süha, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Arabuluculuk Kurumuna Hukuki ve Sosyolojik Bir Bakış, Makalelerim 2006, Ankara 2007.

⁴ **Bulur**, Alper, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi, Ankara Barosu Dergisi, 2007/4, s. 30-46; **Bulur**, Alper, Avukatlık Kanunu M. 35/A'nın Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Çerçevesinde İrdelenmesi ve Bir Düzenleme Önerisi, TBBD, 2010/89, s. 196-241.

⁵ RG., 22.06.2012, 2331.

⁶ RG., 23.01.2013, 28540.

anlaşmaya varılıp bu durumun bir tutanakla belgelendirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Dava açılmasından sonra arabulucuya başvuru hâlinde ise bu süreç, mahkemenin tarafları arabuluculuğa davetinin taraflarca kabul edilmesi veya tarafların arabulucuya başvurma konusunda anlaşmaya vardıklarını duruşma dışında mahkemeye yazılı olarak beyan ettikleri ya da duruşmada bu beyanlarının tutanağa geçirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Arabuluculuk sürecinin başlamasından sona ermesine kadar geçirilen süre, zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin hesaplanmasında dikkate alınmaz.

Kanunun ilgili hükmünün incelenmesinden arabuluculuk sürecinin başlamasının zamanaşımı ve hak düşürücü süreyi durdurduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

II. ARABULUCULUĞUN KAPSAMI

A. Genel Olarak

Hukuk uyuşmazlıklarının arabuluculuk yolu ile çözüme kavuşturulmasında hangi uyuşmazlıkların kapsama dahil olduğu 6325 sayılı Kanunun 1. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, *"Bu Kanunun amacı, hukuk uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümlenmesinde uygulanacak usul ve esasları düzenlemektir. Bu Kanun, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde uygulanır. Şu kadar ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir"*.

Kanunda yer alan düzenleme çerçevesinde arabuluculuk, yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar dahil olmak üzere özel hukuk uyuşmazlıklarında söz konusu olacaktır. Özel hukuk kapsamında yer alan uyuşmazlıklarda da arabuluculuk faaliyetinin söz konusu olabilmesi için uyuşmazlığın tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği iş veya işlemlerden⁷ kaynaklanması gerekecektir. Buna göre kamu düzenini ilgilendiren veya tarafların üzerinde serbestçe tasarruf etmelerine imkan vermeyen hukuki ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların da çözümlenmesinde arabuluculuk yoluna başvurulamayacaktır.

Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri konuların neler olduğu hususunda öğreti ve Yargıtay kararlarında da bir birliğin olduğu söylenemez⁸. Öğretide yalnız tarafların arzuladığına tabi olan işler, tarafların dava konusu üzerinde sulh ve kabul yolu ile serbestçe tasarruf edebilecekleri işler, sulh sözleşmesine konu olanlar, iki tarafın arzusuna tabi olan konular, tarafların arzu ve iradesine tabi olan uyuşmazlıklar, iki tarafın arzusuna tabi olmayan işler, kamu

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Semizoğlu**, Hakan, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Yasa Tasarısı Kapsamında, Tarafların Üzerinde Serbestçe Tasarruf Edebilecekleri İş veya İşlemlerden Doğan Özel Hukuk Uyuşmazlıkları, İBD, C. 82, S. 5, 2008.

⁸ **Akcan**, s. 42.

düzeninden sayılmayan ve tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabileceği işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar, irade serbestisine tabi konular, kamu düzenine ilişkin olmayan hususlar, amme intizamıyla ilgili kanunları ihlal eden meseleler gibi farklı şekilde ifade edilen kavramları görmek mümkündür⁹. Hem öğreti hem de Yargıtay kararlarında tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri tartışmalı konulara örnek olarak, mülkiyet değişikliğini içeren taşınmazın aynına ilişkin davalar, iş davaları, kira bedelinin tespiti davası, kira sözleşmesinden kaynaklanan tahliye davaları, kat mülkiyetine ilişkin uyuşmazlıklar, vekalet ücreti, faiz ve cezai şartta ilişkin uyuşmazlıklar verilebilir¹⁰.

Hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuğun kapsamının düzenlendiği 6325 sayılı Kanunun 1. maddesinin gerekçesinde konu, *"her şeyden önce arabuluculuk kurumunun işlerlik kazanacağı alan, yabancılık unsuru taşıyanlar da dahil olmak üzere, özel hukuk uyuşmazlıklarıdır. Öte yandan, anılan kurum, her tür hukuk uyuşmazlıklarında değil; ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri, yani "sulh olmak suretiyle sona erdirebilecekleri hukuk uyuşmazlıkları" bağlamında uygulanma alanı bulacaktır. Bu durum karşısında, kamu düzenine ilişkin olan ve dolayısıyla tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunmalarına olanak vermeyen hukukî ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında, arabuluculuk kurumuna müracaat edilemeyecektir"* şeklinde ifade edilmiştir.

Buna göre, malvarlığı ile ilgili uyuşmazlıklarda, gayrimenkul ve alacak davalarında, manevi tazminat taleplerinde, istisna sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklarda arabuluculuğa başvurulabileceği kabul edilmektedir¹¹.

B. Arabuluculuğa Elverişli Olmayan Uyuşmazlıklar

6325 sayılı Kanunda arabuluculuğa elverişli olan konular sayma şeklinde ifade edilmediğinden yukarıda kısaca belirtildiği şekilde genel kural çerçevesinde hangi uyuşmazlığın ya da konunun arabulucu aracılığı ile çözümlenebileceği tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte kapsam ile ilgili olarak uygulamada çok sayıda tartışma çıkacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu tartışmalara son vermek adına kapsama giren konular tek tek belirtilerek listeleme usulü tercih edilebilir. Söz konusu usulde de konuların tam olarak sayılamaması ihtimali ile ilgili eleştiriler olabilecektir. Ancak mevcut şekilde, özellikle arabu-

⁹ Alongaya, Yavuz / Yıldırım, Kamil/ Deren- Yıldırım, Nevhis, Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı, İstanbul 2006, s. 215; Ansay, Sabri Şakir, Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1960, s. 407; Kuru, Baki/ Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder, Medeni Usul Hukuku, Ankara 2007, s. 849; Pekcantez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özkes, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Ankara 2007, s. 694 vd.

¹⁰ Akcan, s. 43.

¹¹ Özbek, s. 746.

lucu tarafından düzenlenen anlaşma tutanağının şerh edilme aşamasında uyuşmazlıklar çıkma ihtimali yüksek görünmektedir.

Kanunda tercih edilen mevcut yöntemin ise, statik olmayan, gelişmeye açık ve dinamik bir yapı oluşturduğu kabul edilmelidir¹².

6325 sayılı Kanununun 1. maddesi ve madde gerekçesi dikkate alındığında, çekişmesiz yargı alanına giren işlerde tarafların uyuşmazlık üzerinde tasarrufta bulunmaları mümkün olmadığından arabuluculuk usulünün bu alanlarda uygulanmayacağı kabul edilmektedir¹³.

Çekişmesiz yargı işleri kural olarak ilgililerin iradesine tabi olmayan, re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı, ihtilaf yokluğu kriterlerinin söz konusu olduğu ve çekişmesiz yargı işinin sona ermesinin mutlaka mahkeme kararına ihtiyaç duyduğu faaliyetler olduğu için, tarafların dava konusu üzerinde tasarruf yetkileri mevcut değildir. Buna bağlı olarak söz konusu hallerde sulh ve tahkimden bahsedilemez¹⁴. Söz konusu ilkeler çerçevesinde çekişmesiz yargı işleri arabuluculuğa konu olamaz¹⁵.

6325 sayılı Kanununun m.1 hükmü, tasarıdan farklı olarak iki fıkradan oluşmaktadır. Tasarıda bulunmadığı halde Kanunda yer alan ifadeye göre "*aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir*". Söz konusu düzenleme, 6251 sayılı Kanun¹⁶ ile onaylanması uygun bulunan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin 48. maddesine de uygundur. Söz konusu hükme göre, "*taraflar, iş bu sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete ilişkin olarak arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere, zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak üzere gerekli hukuki ve diğer tedbirleri alır*".

Genel olarak kamu düzenine ait olan konularda, hukuka ve ahlaka aykırı sözleşmelere ait konularda, nesep ile ilgili uyuşmazlıklarda, ahvali şahsiye davaları, iflas davaları, evlilik davalarında (MK. 146'daki mutlak butlan davası, MK. 148'deki nisbi butlan davası, MK. 161'deki boşanma davası, MK. 170'deki yargısal ayrılık) arabuluculuk usulüne başvurulamayacaktır¹⁷.

¹² **Tanrıver**, Süha, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Getirdikleri ve Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan, Ankara 2009, s. 639.

¹³ **Özmumcu**, s. 287.

¹⁴ **Kuru**, Baki, Nizasız Kaza, Ankara 1961, s. 171; **Üstündağ**, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 2000, s. 33 vd.

¹⁵ **Pekcanitez**, Hakan, Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri, HPD, 2005/5, s. 14; **Kekeç**, Elif Kısmet, Arabuluculuk Yolu ile Uyuşmazlıkların Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler, Ankara 2011, s. 92; **Özbek**, s. 745.

¹⁶ RG., 29.11.2011, 28127.

¹⁷ **Özbek**, s. 745.

İflas ile ilgili uyuşmazlıklarda arabuluculuğun önünün açılması gerektiği ileri sürülmektedir. Birleşik Devletler İflas Hukuku sisteminde arabuluculuk uygulanmakta ve başarılı olduğu kabul düşünülmektedir¹⁸.

Yargıtay Kat Mülkiyeti Kanunu'ndan doğan uyuşmazlıkların çözümünde emredici hüküm nedeni ile davanın ana gayrimenkulün bulunduğu yerdeki sulh hukuk mahkemesinde görülmesinin zorunlu olduğunu, dolayısıyla tahkime gidilemeyeceğini ifade etmektedir^{19,20}

İş uyuşmazlıklarında 4857 sayılı Kanundan önceki dönemde tahkim yoluna gidilemeyeceği kabul edilmekteydi²¹. Yargıtay, hizmet sözleşmesine konulacak hükümler ile işçi-işveren arasındaki uyuşmazlıkların çözümüne yönelik olarak tahkim yolunun kararlaştırılmayacağını, zira kıdem tazminatının kıdem tazminatının gerçekleşmesi için yasada öngörülen koşulların kamu düzeni ile ilgili olduğunu, konunun hakem tarafından çözümlenemeyeceği kanaatindeydi²². Toplu iş uyuşmazlıklarında kanun gereği olan resmi arabuluculuk ve tahkim, bireysel iş uyuşmazlıklarında, ekonomik bakımdan işverene göre daha zayıf durumda olan işçinin korunması ve işçinin tabii hakimi olan iş mahkemelerinden mahrum bırakılmaması amacıyla kabul edilmemiştir²³.

İş hukuku alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına en çok ihtiyaç duyulan alanlardan birisidir. İşçi-işveren ilişkilerinin yoğun kişisel nitelik taşıması, devamlılık göstermesi ve açılacak davaların bu ilişkilere zarar vererek ilişkilerin tamamen yıkılmasına yol açacak olması, karşılıklı yıpratma ile geçen dava süreci sonrasında tarafların eski kişisel ilişkilerini tekrar kurabilmelerinin imkansız olması nedenleri ile alternatif uyuşmazlık çözümleri iş uyuşmazlıklarında daha önemli bir yere sahip olmalıdır. İş uyuşmazlıklarının tarafların karşılıklı anlaşması ile çözüme kavuşturulması hem sosyal barış hem de iş barışına hizmet edecek olan bir durumdur²⁴.

¹⁸ **Özbek**, s. 746.

¹⁹ (YHGK, 03.07.1974, 5-1450/810), YKD, Temmuz 1975, s. 9; **Özbek**, s. 748.

²⁰ Doktrinde Yargıtayın söz konusu görüşü eleştirilmektedir. Eleştiriler için bkz. **Özbek**, s. 748; **Alongaya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 608; **Belen**, Herdem, Kat Mülkiyetinde Yönetim Planına Tahkim Şartı Konulması ve Buna Bağlı Hukuksal Sonuçlar, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'a Armağan, İstanbul 2000, s. 225.

²¹ (Y.9.HD, 07.09.1987, 8058/7373), **Bozkurt**, Argun, İş Yargılaması Usul Hukuku, Ankara 1999, s. 513.

²² (Y.9.HD, 21.05.1992, 5081/5366), **Bozkurt**, s. 514.

²³ (Y.9.HD, 14.09.1964, 4983/5429), **Çenberci**, Mustafa, İş Mahkemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 1969, s.176.

²⁴ Aynı yönde görüşler ve ayrıntılı bilgi için bkz. **Baştzerzi**, Fatma, Eşitlik Kurumu: Bir Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Modeli, TİSK Akademi, 2007/1, s. 141 vd.; **Yılmaz**, Ejder, İş Mahkemeleri Kanunu'nun Değiştirilmesi İhtiyacı, Sicil İş Hukuku Dergisi, 2007/8, s. 5 vd.; **Günay**, Cevdet İlhan, İş Mahkemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2000, s.

4857 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği dönemde 20. maddenin 1. fıkrasında *"toplu iş sözleşmesinde hüküm varsa veya taraflar anlaşılırsa uyuşmazlık aynı sürede özel hakeme götürülür"* hüküm yer almaktaydı. İş Kanununda yer alan söz konusu hükmün *"toplu iş sözleşmesinde hüküm varsa veya"* ifadesi Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir²⁵. Buna karşılık İş Kanununun 20. maddesinin 1. fıkrasında yer alan, "taraflar anlaşılırsa uyuşmazlık aynı sürede özel hakeme götürülür hükmünün iptali istemi, işçinin uyuşmazlığı özel hakeme götürme konusunda işverenle anlaşabilmesi yalnızca kendi iradesine ilişkin olduğundan Anayasanın 36. maddesine aykırılıktan bahsedilemeyeceği gerekçeyle reddedilmiştir²⁶.

4857 sayılı Kanunun 20/1 hükmünde, iş akdi feshedilen işçinin başvurabileceği yollar düzenlendiği için sözleşmenin feshinden önce iş sözleşmesi yapılırken veya sözleşmenin devamı süresince, fesih halinde özel hakeme gidilmesinin kararlaştırılması geçersiz sayılmaktadır²⁷.

İş güvencesi ile ilgili bireysel iş uyuşmazlıklarının hakeme götürülmesi konusunda temel husus işçinin iradesinin iş sözleşmesinin sona ermesinden sonra mevcut olmasıdır. Yargıtay, iş güvencesi dışındaki diğer bireysel iş uyuşmazlıklarının ise özel hakeme götürülemeyeceği kanaatindedir. Bununla birlikte bireysel iş uyuşmazlıklarının özel hakem yolu ile çözümlenmesinin yasaklanma amacı işçinin iş mahkemesine gitme imkanının elinden alınmasıdır. Arabuluculuk sisteminde tarafların her aşamada uyuşmazlığı mahkemeye götürme imkanının varlığı, arabulucunun hakem gibi karar vermemesi, arabuluculuk faaliyetinin süreleri durdurması da dikkate alındığında bireysel iş uyuşmazlıklarının arabuluculuk yolu ile çözümlenmesi ile ilgili herhangi bir hukuki engelin bulunmadığı söylenebilecektir.

238; **Çenberci**, s. 80; **Çelik**, Nuri, İş Hukukumuzda Uzlaştırma ve Arabuluculuk, İstanbul 1973, s. 3; **Esener**, Turhan, İş Hukukunda Uyuşmazlıkların Barış Yolu ile Çözümü, İstanbul 1970, s. 1; **Süral**, Nurhan, İş Hukukunda Barışçı Çözüm Yolları, Ankara 1982, s. 8; **Subaşı**, İbrahim, Türk Hukukunda İş Uyuşmazlıkları ve Barışçı Çözüm Yolları, İHD, Ekim-Aralık 1991, s. 530.

²⁵ (AYM, 19.10.2005, E. 2003/66, K. 2005/72), RG., 24.11.2007, S. 26710.

²⁶ **Süzek**, Sarper, İş Hukuku, İstanbul 2012, s. 634.

²⁷ **Süzek**, s. 634; Yargıtay tarafından geçersiz olarak değerlendirilen tahkim sözleşmelerine ilişkin olarak bkz. (Y.9.HD, 24.09.2007, 13995/27723), İHSGHD, S. 16, 1545-1547; (Y.9.HD, 22.01.2007, 25759/10), İHSGHD, S. 15, s. 1071; (Y.9.HD, 24.09.2007, 13952/27942), YKD, Ocak 2008, s. 48-49; Ayrıntılı bilgi ve (Y.9.HD, 22.03.2004, 5846/5621) sayılı kararın değerlendirilmesi için bkz. **Akyiğit**, Ercan, İş Güvencesi Uyuşmazlığının Özel Hakeme Götürülmesi, Karar İncelemesi, Tühis, Ağustos-Kasım 2004, s. 106 vd.

C. Uyuşmazlığın CMK Uyarınca Uzlaşma Kapsamına Girmemesi

Uzlaşma²⁸, ceza muhakemesinde²⁹ karşılıklı olarak (şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi arasında) anlaşılması³⁰ sonucunda failin cezalandırılma riskinin izale edilip, uyuşmazlığın sona erdirilmesi olarak tanımlanmakta^{31,32} olup, uyuşmazlığın sona erdirilmesi bakımından arabuluculuk ile benzerlik göstermektedir³³. Uzlaşma kurumu, CMK 253, 254 ve 255. maddelerinde düzenlenmiş olup, uzlaşmanın kapsamında kalan suçlar CMK m.253'e göre belirlenecektir³⁴.

²⁸ Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin kenar başlığı "uzlaşma" olmasına rağmen; hem madde metninde hem ilgili yönetmelikte (Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik) "uzlaştırma" kavramı da uzlaşma yerine tercihen kullanılmıştır. Halbuki Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte iki kavram arasındaki fark ortaya konmaya çalışılmıştır (bkz. CMKGUUY m.4). Aynı hukuki müessese için birden fazla kavramın kullanılması, kafalarda soru işareti oluşturabileceği gibi mevzuatta birbiri yerine kullanılan birden fazla kavram olacağı için isabetsiz bir seçimdir. Mevzuatta buna yönelik birbiri yerine kullanılan uzlaşma ve uzlaştırma kavramları ayrıştırılmalı, ilgili yönetmelikteki farka göre genel bir düzenleme/düzeltilme yapılmalı ya da uzlaşma/uzlaştırma kavramlarından birinin tercih edilip tüm mevzuatta aynı kavram kullanılmalıdır. Bu görüşlerimizin dışında doktrinde "uzlaşma" kavramının alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından "müzakere" ile eş anlamlı olarak kullanılmasından dolayı, ceza muhakemesinde uzlaşma yerine "uzlaştırma" kelimesinin tercih edilmesinin daha doğru olacağı yönünde de bir görüş mevcuttur. **Özbek**, Mustafa, "Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma" AÜHFD, Yıl 2005, Cilt 54, Sayı 3, s. 294-295

²⁹ Uzlaşma, ceza ilişkisini sona erdirmesi bakımından bir yönüyle ceza hukukuna diğer yönleri bakımından ise ceza muhakemesi hukukuna ilişkindir. Bkz. (4. CD., 21.11.2008, E. 15823 - K. 21037); Yüksek Mahkeme ile doktrindeki aynı görüş için bkz. **Ünver**, Yener / **Hakeri**, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Cilt, 7. Baskı, Ankara 2013, s. 344-345.

³⁰ "Uzlaşma, uyuşmazlığın taraflarının bu süreçte anlaşılması ve anlaşmaları anlamına gelir" (6. CD. 19.01.2010, E. 16595- K. 221)

³¹ **İpek**, Ali İhsan / **Parlak**, Engin, Mevzuatta Yapılan En Son Değişiklikler ile Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 2. Baskı, Ankara 2011, s. 3.

³² Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin m. 4/1-b göre ise; Uzlaşma: *Uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırma süreci sonunda anlaşmış veya anlaşmış olmalarını...* ifade eder.

³³ İngilizce karşılığı "ADR" olan (Alternative Dispute Resolution) alternatif uyuşmazlık çözümleri; dava alternatifi olarak hizmet veren çözümler ve uyuşmazlığın mahkeme dışı yollarla çözülmesi gibi değişik başlıklar altında da incelendiği söylenmektedir. Bkz. **Centel**, Nur / **Zafer**, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, 2010 İstanbul, s. 473; Hem arabuluculuk hem de uzlaştırma alternatif uyuşmazlık çözüm usullerindedir. Daha geniş bilgi için bkz. **Özbek**, Mustafa, "Dünya Çapındaki Adalet Ulaşım Hareketinin Ortaya Çıkardığı Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü", AÜHFD, Yıl 2002, Cilt 51, Sayı 2, s. 135 vd.

³⁴ Hangi suçların uzlaştırma kapsamında olacağı yasa koyucunun bir takdiridir. Bazı ülkeler uzlaşma kapsamındaki suçları çok geniş bazı ülkeler ise çok dar tutmaktadır. Bkz. **Şahin**, Cumhur, "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Süleyman ARSLAN'a Armağan, C. 6 Sa. 1-2, 1998, s. 255 vd.; **Çetintürk**, Ekrem, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2008, s. 136 vd. (Not: Atıf yapılan bu tez kitap olarak basılmış olup, basısı tükenmediğinden tez formatına atıf yapılmıştır).

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun (HUAK) 17. maddesinin 1. fıkrasının d bendine göre³⁵; 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) gereğince uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olduğunun tespit edilmesi halinde, arabuluculuk faaliyeti sona erecektir. Söz konusu hüküm ile birlikte arabuluculuk faaliyetinin yürütüleceği fiil, uzlaştırma kapsamına girmeyen bir suç ile ilgili ise arabulucu herhangi bir şekilde arabuluculuk faaliyetine devam edemeyecek, taraflar arasındaki uyuşmazlığı anlaşma ile sonuçlandıramayacaktır. Anılan hükme göre, arabuluculuk faaliyeti için taraf başvurularını kabul edip arabuluculuk yapma yetkisini haiz arabulucu, öncelikle arabuluculuk konusunun uzlaşma kapsamında yer almayan bir suç ile ilgili olup-olmadığının tespitini yapmalıdır. Arabulucu bu tespiti 5271 sayılı CMK uyarınca yapacaktır.

CMK 253. maddede hangi suçların uzlaşma kapsamında olduğu belirtilmiştir³⁶. CMK m.253'e göre; soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi olan

³⁵ Söz konusu düzenleme Kanun metnine son anda girmiş olup, kanunun gerekçesinde bu hükme ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır. Düzenleme, alt komisyonda da yüzeysel olarak tartışılmıştır.

³⁶ TCK m.86: Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç),
TCK m.88: Kasten Yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi
TCK m.89: Taksirle Yaralama,
TCK m.106/1/2.c, Tehdit, Malvarlığına yönelik veya sair bir kötülük yapacağı şeklinde tehdit hali,
TCK m.116, Konut Dokunulmazlığını İhlal (m.142/4 hırsızlık suçu işleme amaçlı olması halinde uzlaşma hükümleri uygulanmaz),
TCK m.117/1, İş ve Çalışma Hürriyetini İhlal,
TCK m.123/1, Kişilerin Huzur ve Sükununu Bozma,
TCK m.125 vd. Hakaret, (m.131/1 gereği kamu görevlisine görevi nedeni ile hakaret hali hariç)
TCK m.132 Haberleşmenin Gizliliğini İhlal,
TCK m.133 Kişiler Arasındaki Konuşmaların Dinlenmesi ve Kayda Alınması,
TCK m.134 Özel Hayatın Gizliliğini İhlal,
TCK m.146/1 Kullanma Hırsızlığı. Kanaatimizce kullanma hırsızlığı hırsızlık suçundan bağımsız bir suç tipidir ve şikayete tabidir. Bu suç tipi için etkin pişmanlık hükmü de düzenlenmediğinden uzlaşmaya tabidir.
TCK m.150. Bir görüşe göre; Alacağın tahsili maksadıyla cebir veya tehdit kullanılması (150/1); bu halde tehdit ve yaralama suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtildiğinden, işlenen fiilin tehdit (1061-2.c) suçunun şikayete bağlı hali ile sınırlı olması veya yaralama suçunun 86. maddenin 1. veya 2. fıkrasını aşmayan boyutta bulunması durumunda uzlaşma da uygulanmalıdır.
Bkz. (<http://www.uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihhtiyac/grprplr/2grup.pdf>) (Er. Tar. 15.08.2013) Kanaatimizce madde gerekçesinde de belirtildiği üzere TCK m.150, yağma suçunun daha az ceza gerektiren halleridir. Bir suçun daha fazla ve daha az cezayı gerektiren halleri o suçla ilişkindir. Yağma suçu bakımından TCK m.168/3'de etkin pişmanlık hükümleri düzenlendiği için TCK m.150'de yer alan "Alacağın tahsili maksadıyla cebir veya tehdit kullanılması" hali de uzlaşma kapsamı dışında kalmaktadır.

suçlar (253/1-a), şikayete tabi olup-olmadığına bakılmaksızın madde metninde yer alan katalog suçlar³⁷ (253/1-b), özel kanunlarda düzenlenmiş şikayete tabi suçlar ve yurt dışında işlenen suçlar³⁸ aksi öngörülmedikçe uzlaşmaya tabidir. Aksinin öngörüldüğü yani mevzuatımızda şikayete tabi olsa da uzlaşma kapsa-

TCK m.156/1 Bedelsiz Senedi Kullanma,

TCK m.160 Kaybolmuş veya Hata Sonucu Ele Geçmiş Eşya Üzerinde Tasarruf Suçu

TCK m.167 Mala karşı suçlarda, zarar gören & fail arasında yakın akrabalık ilişkileri (TCK m.167/2 de belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde söz konusu suçlar şikayete tabidir. İbadethanelere ve mezarlıklara zarar verme (TCK m.153/1, 2), Hakkı olmayan yere tecavüz (TCK m.154/1), Hakkı olmayan yere tecavüz (TCK m.154/3);

TCK m.209/1 Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması

TCK m.233/1 Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali

TCK m.234 Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması

TCK m.239 Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239),

TCK m.342/2, Yabancı Devlet Temsilcilerine Karşı Suç (hakaret) Doktrinde TCK'nın 343. maddesi uyarınca karşılıklılık koşulu olması halinde yabancı devlet temsilcilerine karşı hakaret suçu bakımından TCK. m.342/2 gereği, bu suçun mağduru veya suçtan zarar göreni gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmadığından, bu suç her ne kadar şikâyete tabi olsa da uzlaşma kapsamında olmadığı savunulmaktadır. **Sezer**, Ahmet, Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 43 Bu gerekçe TCK m.340 ve 341 için geçerli olup, TCK m.342/2 için geçerli değildir. Her ne kadar TCK m.342/1 hükmü ile "Türkiye Cumhuriyetinde sürekli veya geçici olarak görevlendirilmiş yabancı devlet temsilcileri ile bunların diploması memurları veya uluslararası kuruluşların temsilcileri ile bunların diplomatik ayrıcalık ve bağışıklık tanıyan memurları, kendilerine karşı görevlerinden dolayı işlenen suçlar bakımından, kamu görevlisi kabul" edilmiş olsalar da, yabancı devlet temsilcilerine karşı hakaret suçunun ayrı bir hüküm ile mağdurun şikâyetine tabi olması maddede sayılan yabancı temsilcilere hakaret suçunun uzlaşma kapsamında kalmasına neden olmaktadır.

- ³⁷ 1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),
 2. Taksirle yaralama (madde 89),
 3. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),
 4. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),
 5. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239),
- ³⁸ TCK m.11/2: Vatandaş tarafından yurtdışında işlenen suçlar, (TCK m.11. maddedeki diğer şartları sağlamalı: -Bir Türk vatandaşının TCK 13. maddede yazılı suçlar dışında aşağı sınırı bir yıldan az hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması ve Türkiye'de kovuşturulabilirliği bulunması ve zarar görenin şikâyeti olması hali)
 TCK m.12/2: Yabancı tarafından yurtdışında işlenen suçlar, (TCK m.12. maddedeki diğer şartları sağlamalı: (Bir yabancı TCK 13. maddede yazılı suçlar dışında, Türk Kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede işleyen bir Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin zararına işlenmesi, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması, failin Türkiye'de bulunması ve suçtan zarar görenin şikâyetçi olması hali)

mı dışında tutulan suçlar da mevcuttur^{39,40} (TCK m.105 Cinsel Taciz Suçu gibi)^{41,42}.

Bu noktada belirtmekte fayda vardır ki; arabuluculuğun uygulama alanının uzlaşma hükümlerine gönderme yapılmak suretiyle daraltılması kanaatimizce isabetsiz olmuştur. Halihazırda uzlaştırma müessesesinin uygulanabilirliği, işlevselliği ve kapsamı, mevcut düzenlenmiş haliyle tartışmalı ve eleştirilmekte iken⁴³, hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuğa gidilebilecek fiillerin uzlaşma kapsamında yer alan suçlara göre tespiti, arabuluculuk müessesesini de uygulamaz hale getirecektir. En basit örneğiyle, malına kasten zarar verdiği mağdur ile arabulucu vasıtasıyla anlaşmak isteyen fail, mağdurun zararını tazmin etmek istemiş, mağdur da bunu kabul etmiş ve arabulucuya başvurmuş olsunlar, bu

-
- ³⁹ - Etkin pişmanlık hükümleri uygulanan suçlar,
 - Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar,
 - Mağduru kamu tüzel kişiliği olan suçlar
 - Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olan suçlar (CMK m.253/3)
 - 6136 sayılı kanun kapsamında yer alan suçlar,
 - Çek suçları,
 - Terörle Mücadele Kapsamında işlenen suçlar,
 - Ön ödemeye tabi suçlar.
- ⁴⁰ Yazar, "Kullanma Hırsızlığı" suçu için TCK m.168 bağlamında etkin pişmanlık hükmü düzenlendiği gerekçesi ile uzlaşma hükümlerinin uygulanamayacağını söylemektedir. **Küçükyumuk**, Adnan, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010, s. 79; Kanaatimizce madde metninde geçen "Hırsızlık" ifadesinin kullanma hırsızlığı suçunu da içine alacak şekilde geniş yorumlanması isabetsiz olacaktır. Hangi suçların uzlaşma kapsamında kalacağı maddi ceza hukukunu ilgilendirdiğinden kıyas ve genişletici yorum yasağı söz konusudur. Bu sebeple de şikayete bağlı kullanma hırsızlığı suçunun uzlaşma kapsamında yer alan suçlardan olduğunu düşünmekteyiz.
- ⁴¹ "Cinsel taciz suçunun takibinin şikayete bağlı olduğu ve 5560 sayılı yasayla değişik CMK'nın 253/3 maddesinde cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilemeyeceği..." (5. CD., 06.04.2010 E. 2009/11745, K. 2010/2716)
- ⁴² Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ve dolayısıyla cinsel taciz suçu, 2006 tarihli 5560 sayılı Kanun değişikliği ile uzlaşma kapsamından çıkarılmıştır. Bu değişiklikten önceki bir tarihte işlenen cinsel suçlarda değişiklikten önceki TCK m.73/8 gereği, uzlaştırma yoluna gidilebilecektir. "5237 sayılı Yasa'nın 105/1. maddesinde yaptırıma bağlanan suçun 5237 sayılı TCK'nın 73/8 maddesi uyarınca uzlaşma hükümlerine tabi olduğundan..." (5. CD., 15.06.2006, E. 8658-K. 5607)
- ⁴³ Eleştiriler için bkz. **Çetin**, Soner Hamza, "Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaşma (CMK m. 253, 254, 255)", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Dönem/Sayı: 2009/82, s. 30 vd.; **Ünver/Hakeri**, s. 358 vd.; **Soygüt Arslan**, Mualla Buket, "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma: Temel Sorunlar ve Öneriler", web sayfası, (http://www.turkhukuksitesi.com/makale_936.htm) (Er. Tar. 12.08.2013); **Yıldız**, Ali Kemal, "Uzlaşma - Şikayet İlişkisi (YTCK m.73)", s. 16 vd. (<http://www.hukukturk.com/fractal/hukukTurk/pages/dwnldCntHT.jsp?pFileNum=5>) (Er. Tar. 12.08.2013);

durumda mala zarar verme suçunun (TCK m.151) uzlaşma kapsamında yer alan suçlardan olmaması nedeniyle arabuluculuk kapsamı dışında kalan bir hukuki uyuşmazlık söz konusu olacak ve taraflar arasında arabuluculuk mümkün olmayacaktır.

Arabuluculuk Kanunu m.17'deki düzenlemeyi, fiilin sonuçlarını cezai ve hukuki sonuçları olarak bölerek⁴⁴, fiilin cezai değil sadece hukuki sonuçları hususunda arabuluculuk faaliyetinde bulunabileceği şeklinde yorumlamak istesek de; kanunun açık hükmü karşısında bu mümkün değildir. Pek tabii kamu düzenine ilişkin olan ve kişilerin üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği iş ve eylemler arabuluculuk kapsamı dışında kalmalıdır. Fakat uygulamada en fazla rastlanılan olaylarda arabuluculuk yapılamaması, uygulanabilirliği olmayan bir arabuluculuk müessesesi doğuracaktır. Örneğin taksirle ölüme sebebiyet verilen bir ameliyat sonrası, hatalı tıbbi müdahalede bulunan hekim, ölenin hasta yakınları ile tazminat hususunda anılan mevcut düzenleme nedeniyle anlaşamayacaktır.

Bu husustaki çözüm önerimiz arabuluculuk yapılacak hukuki uyuşmazlığa ilişkin fiilin kısmen ceza hukukunu ilgilendirmesi ve üzerinde anlaşılan konuların bir suç ile ilgili olması halinde, fiilin hukuki sonuçlarına ilişkin olarak arabuluculuk faaliyetinde bulunulabileceği konusunda kanuna hüküm eklenmesidir. Ayrıca üzerinde anlaşılan hususların bir suç ile ilgili olup da, C. Savcılıkları/Ceza Mahkemeleri önüne gelmesi halinde, icra edilebilirlik şerhi bulunan arabuluculuk anlaşma belgesinin C. Savcılıkları ve Ceza Mahkemelerini bağlamayacağına kanuni düzenleme ile kabul edilmelidir. Bununla birlikte sadece fiile ilişkin olarak hukuk mahkemelerinin görev ve yetkisinde kalan hukuki uyuşmazlık ve uyuşmazlığın neticeleri hususunda anlaşmaya varılabileceğinin kanunda belirtilmesi gerekmektedir.

Bir diğer alternatif çözüm önerimiz ise, şayet Arabuluculuk Kanunu m.17'deki düzenleme hususunda eleştiri getirdiğimiz hususlar nazara alınmadan uygulamaya devam edilmesi öngörülürse, CMK gereği uzlaşma kapsamında yer alan suçların genişletilmesidir. (TCK m.151: Mala zarar verme, TCK m.105: Cinsel Taciz⁴⁵, TCK m.243: Bilişim Sistemine Girme suçlarının uzlaşma kapsamına alınması gibi)

⁴⁴ "Uzlaşma her ne kadar ceza hukuku ihtilâfının çözümü kısmen ve adli bir kontrol mekanizması altında ceza hukuku dışındaki kişi ve kurumlarla ve usullerle çözümünü sağlamakta ise de,... hem özel hem de ceza hukuku ihtilâflarını çözen her iki hukuk dalına müşterek bir kurum değildir." **Ünver / Hakeri**, s. 361; Buna karşın CMK m.253/19 hükmüne binaen uzlaşma etkisini sadece ceza hukukunda değil, özel hukuk alanında da göstermektedir. **Şahin**, Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku, Cilt I, Ankara 2007, s. 68; Arabuluculuk müessesesi de hem özel hem ceza hukuku ihtilâflarını birlikte çözen bir kurum durumunda değildir.

⁴⁵ Doktrinde bu suç tipinin uzlaşmaya tabi olmasının ahlaka uygun düşmeyeceği görüşü mevcuttur. **Öztürk**, Bahri / **Tezcan**, Durmuş /**Erdem**, Mustafa Ruhan / **Sırma**, Özge/ **Saygılar**, Yasemin F. /**Alan**, Esra, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara

Bir diğer değinilmesi gereken husus ise, takibi şikayete tabi olmasına rağmen kamu idaresini de ilgilendiren bazı suçlar bakımından korunan hukuki değer dikkate alınmadan CMK gereği uzlaşma kapsamı dışında bırakılmış olması ve dolayısıyla arabuluculuk kapsamı dışında kalmış olmasıdır. Örneğin bir kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret eden bir kişi, hakaret ettiği kamu görevlisi ile geleceğe yönelik olarak kamu görevlisi tarafından açılması olası bir tazminat davasının açılmaması için arabulucu önünde anlaşabilmelidir. Çünkü kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret edilmiş⁴⁶ olsa da kamu görevlisinin şeref ve haysiyeti de failin suç tipini ihlali ile zedelenecek değerlerdir⁴⁷. Bu nedenle de ceza mahkemesinde yürütülecek muhakemeden bağımsız olarak kamu görevlisi ile hakaret failini gerçekleştiren kişinin arabulucuya başvurup ceza muhakemesinin konusu dışında kalan hukuki uyuşmazlıkları hususunda anlaşmalarının önünde engel bulunmaması gerektiği görüşündeyiz. Şikayete tabi olmayan ve uzlaşma kapsamında yer almayan⁴⁸ "kamu görevlisine hakaret suçu" (TCK m.125/3) bakımından arabuluculuk faaliyetinin yürütülmesi imkanı Arabuluculuk Kanunu m.17/1-d hükmü nedeniyle bulunmamaktadır.

Bunların dışında Arabuluculuk Kanunu m.17'de yer alan "uyuşmazlığın uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olduğunun tespit edilmesinden" ne anlaşılması gerektiği muğlaktır. Çoğu uyuşmazlık doğrudan veya dolaylı olarak bir suçla ilgili olabilmektedir. İş kazası nedeniyle yaralanma/ölüm, trafik kazaları, aile içi şiddet nedeniyle boşanma gibi. Bu hususta arabuluculuk faaliyetinin arabulucu tarafından sona erdirilmesi için uyuşmazlığın konusunun "**doğrudan bir suçla ilgili olması**" gerektiği görüşünü taşımaktayız. Uyuşmazlığın konusunun dolaylı olarak bir suç olduğu durumlarda ise taraflar arabulucuya başvurabilmelidir. Örneğin kendisini sürekli döven ve vücudunda kırıklar oluşmasına neden olan kocasından bu sebeple boşanmak isteyen kadın, kocasıyla mal paylaşımı hususunda anlaşmak üzere arabulucuya başvurabilmelidir. Her ne kadar kocanın karısını vücudunda kırıklar oluşacak şekilde dövmesi uzlaşma kapsamı dışında kalan kasten yaralama suçunu oluşturursa da, gerek hukuki uyuşmazlığın

---

2010, s. 788; Doktrindeki bu görüşe karşın reşit kişilerin vücuda herhangi bir müdahale olmadan cinsel dokunulmazlığın ihlal edildiği cinsel taciz suçu bakımından uzlaşma yoluna gidilmesinden cinsel dokunulmazlığın pazarlık konusu edildiğinin anlaşılması gerektiği görüşündeyiz.

⁴⁶ Yazara göre; kamu görevlisi kamu idaresi adına görev yapmakta olup, görevini yapması dolayısıyla hakarete maruz kalması aynı zamanda kamu idaresine de hareket edildiği anlamına gelir. Çünkü, fail hakareti kişisel nedenden dolayı değil görevden dolayı etmiştir. **Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 8. Baskı, Ankara 2010, s. 322

⁴⁷ Bkz. **Özbek, Veli Özer, TCK İzmir Şerhi, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı Özel Hükümler**, C. 2, 2. Baskı, Ankara 2008, s. 858-859

⁴⁸ "Hakaret suçunun nitelikli hali olarak görülen kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçun şikayete tabi tutulması suç ve ceza politikası bakımından açıklanabilirse de, bunun uzlaştırma kapsamının belirlenmesi bakımından izahı bulunmamaktadır." **Çetintürk**, s. 265, Biz de yazının bu görüşüne itibar etmekteyiz.

konusunun mal paylaşımı olması gerek ise cezai soruşturmanın boşanmadan ayrı olarak zaten yürütüleceği dikkate alındığında arabuluculuk faaliyetinin sona erdirilmesinde zaruret bulunmamaktadır.

Ceza muhakemesinin yürütülüp tamamlanması neticesinde hukuk mahkemelerinde açılacak olası davaların önüne geçebilmek adına⁴⁹ doğrudan kamu düzenine ilişkin olmayan, fiiller ve neticeleri hususunda da arabuluculuk faaliyeti yürütülebilmelidir. Örneğin uygulamada sıkça rastlanılan trafik kazalarından doğan maddi ve manevi tazminat davaları mahkemelerin iş yükünü oldukça artırmaktadır. Mevcut Arabuluculuk Kanunu hükümlerine göre; trafik kazasında taksirli ölüm gerçekleşmişse CMK gereği uzlaşma kapsamı dışında kalan bir suç olduğundan arabuluculuk faaliyeti gerçekleştirilemeyecektir. Halbuki kusurunu kabul eden fail ile suçtan zarar gören, ceza muhakemesinin dışında kalacak şekilde mağdurun hayatta kalan bakmakla yükümlü olduğu ailesi ile destekten yoksun kalma tazminatı, manevi tazminat ve benzeri hususlarda anlaşabilmelidir.

En nihayetinde çalışmamızda ele aldığımız düzenlemeler halen yürürlükte olduğu dikkate alındığında, uyuşmazlık konusu fiilin, CMK gereği uzlaşma kapsamında yer almayan bir suçla ilgili olduğunun tespit edilmesinde, bu durum tutanak altına alınmalıdır (HUAK m.17/2). Bu tutanakta, söz konusu fiilin CMK hükümleri gereği uzlaşma kapsamında olmadığı ve bu fiile ilişkin olarak arabuluculuk faaliyeti yapılamayacağı, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m.17/1-d gereğince arabuluculuk faaliyetinin sona erdirildiği yazılıp; arabulucu, taraflar veya vekillerince imza altına alınmalıdır. Herhangi bir şekilde bu tutanak/belge taraflar veya vekillerince imzalanmaz ise gerekçesi belirtilmek suretiyle sadece arabulucu tarafından da imzalanabilir (HUAK m.17/2).

SONUÇ

Hukuk uyuşmazlıklarında, uyuşmazlığın arabuluculuk kapsamı dahilinde olup-olmadığının tespiti, bir arabuluculuk faaliyeti için en önemli aşamadır. Çünkü bu tespit, başlamış bir arabuluculuk faaliyetini sonlandırabileceği gibi kapsam dışında olan başlamamış bir arabuluculuk faaliyetinin de başlamasına engel olacaktır.

Hukuk uyuşmazlıklarında uygulama alanı bulacak olan arabuluculuk müessesesinin yargı üzerindeki iş yükünü azaltma fonksiyonuna sahip olabilmesi uygulama alanının geniş olmasına bağlıdır. Kamu düzenini ilgilendirmeyen, kişilerarasındaki özellikle malvarlığı değerlerine ilişkin olan tüm özel hukuk uyuşmazlıklarında arabulucuya başvuru yapılabilir olması uygulama açısından önem-

⁴⁹ Uzlaştırma sonucunda "Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır" (CMK m.253/19).

lidir. 6325 sayılı Kanunda yer alan ve müessesenin kapsamını daralttığı düşünülen düzenlemenin, uygulamada tartışmalara yol açacağı ve arabulucu önünde düzenlenen anlaşma tutanağının kapsam açısından değerlendirildiğinde serh edilmesinde tereddütler olacağı kanaatindeyiz.

Uygulamada özellikle ticari uyuşmazlıklarda ve bireysel iş uyuşmazlıklarında arabuluculuğun geniş bir uygulama alanı bulacağı beklentisi vardır. İşçi-işveren ilişkilerinin yoğun kişisel nitelik taşıması, devamlılık göstermesi ve açılacak davaların bu ilişkilere zarar vererek ilişkilerin tamamen yıkılmasına yol açacak olması, karşılıklı yıpratma ile geçen dava süreci sonrasında tarafların eski kişisel ilişkilerini tekrar kurabilmelerinin imkansız olması nedenleri ile alternatif uyuşmazlık çözümleri iş uyuşmazlıklarında daha önemli bir yere sahip olmalıdır. İş uyuşmazlıklarının tarafların karşılıklı anlaşması ile çözüme kavuşturulması hem sosyal barış hem de iş barışına hizmet edecek olan bir durumdur. Benzer durum ticari uyuşmazlıklar için de geçerlidir.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden olan arabuluculuk müessesesi ile ilgili olarak kapsam konusunda değerlendirme yapılırken tahkim uygulamasında yer alan tereddütler dikkate alınarak dar yorum yapmanın hatalı olduğu kanaatindeyiz. Çünkü arabuluculukta tarafların uyuşmazlığı yargıya taşıma imkanları sürecin sonuna kadar devam etmekte ve en önemlisi tahkimden farklı olarak uyuşmazlığı taraflar çözüme kavuşturmaktadır. Buna göre geçmiş dönemdeki tahkime başvurma ile ilgili Yargıtay kararları dikkate alınarak değerlendirme yapmak yerine 6325 sayılı Kanun ile amaçlanan hususların gözünde tutularak sonuca gitmek gerekir.

Uzlaşma müessesesinin büyük ölçüde şikayete bağlı suçlar ile sınırlı tutulmuş olması ve kapsamındaki suçların az olması nedeniyle arabuluculuk müessesesinin alan ve kapsamını da HUAK m.17/1-d gereği daralacaktır. Arabuluculuğun uygulama alanının uzlaşma hükümlerine gönderme yapılarak daraltılması kanaatimizce isabetsizdir. Çünkü Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun esas amacı gerekçede de belirtildiği üzere uyuşmazlıkların dava yolu ile çözümünü yerine tarafların kendi iradeleri ile uzlaşarak uyuşmazlığa son vermeleri, hem bu yolla toplumsal barışın korunmasını sağlamak hem de mahkemelerin iş yükünü azaltmaktır⁵⁰. Mevcut düzenleme Kanununun esas amacını sağlamayı engellemektedir.

Arabuluculuk Kanunu m.17'de yer alan "uyuşmazlığın uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olduğunun tespit edilmesi" ifadesinden, arabuluculuk faaliyetinin arabulucu tarafından sona erdirilmesi için uyuşmazlığın konu fiilin "**doğrudan bir suçla ilgili olması**" anlaşılmalıdır.

⁵⁰ TBMM Meclis Tutanakları, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Genel Gerekeçesi, (<http://www.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0486.pdf>) (Er. Tar. 15.08.2013)

Arabuluculuk yapılacak hukuki uyuşmazlığa ilişkin fiilin kısmen ceza hukukunu ilgilendirmesi ve üzerinde anlaşılan konuların bir suç ile ilgili olması halinde, fiilin hukuki sonuçlarına ilişkin olarak arabuluculuk faaliyetinde bulunulabileceği ve suçla ilintili fiilin hangi hukuki sonuçlarına ilişkin arabuluculuk faaliyetinde bulunulabileceği hususları düzenlenerek Arabuluculuk Kanununa eklenmelidir.

İcra edilebilirlik şerhi bulunan arabuluculuk anlaşma belgesinin doğrudan bir suç ile ilgili bir uyuşmazlığı konu etmiş olması halinde; C. Savcılıkları ve Ceza Mahkemelerini bağlamayacağının kanuni düzenleme ile kabul edilmesi gerekmektedir.

Kanun Koyucu, HUAK m.17 düzenlemesinde herhangi bir eksiklik olmadığı ve halihazırda ihtiyaca cevap verdiği kanısını devam ettirirse en azından; CMK m.253 gereği uzlaşma kapsamında kalan suçlar genişletilmeli ve katalog halinde madde metninde yer verilmelidir. Çünkü CMK m.253 mevcut hali ile karmaşık bir görüntü sergilemektedir.

KAYNAKÇA

- Akcan**, Recep, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Üzerine Düşünceler, Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008.
- Akyiğit**, Ercan, İş Güvencesi Uyuşmazlığının Özel Hakeme Götürülmesi, Karar İncelemesi, Tühis, Ağustos-Kasım 2004.
- Alongaya**, Yavuz / **Yıldırım**, Kamil/ **Deren- Yıldırım**, Nevhis, Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı, İstanbul 2006.
- Alongaya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 608; **Belen**, Herdem, Kat Mülkiyetinde Yönetim Planına Tahkim Şartı Konulması ve Buna Bağlı Hukuksal Sonuçlar, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'a Armağan, İstanbul 2000.
- Ansay**, Sabri Şakir, Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1960.
- Başterzi**, Fatma, Eşitlik Kurumu: Bir Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Modeli, TİSK Akademi, 2007/1.
- Bozkurt**, Argun, İş Yargılaması Usul Hukuku, Ankara 1999.
- Bulur**, Alper, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi, Ankara Barosu Dergisi, 2007/4, s. 30-46.
- Bulur**, Alper, Avukatlık Kanunu M. 35/A'nın Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Çerçevesinde İrdelenmesi ve Bir Düzenleme Önerisi, TBBD, 2010/89, s. 196-241.
- Centel**, Nur / Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2010.
- Çelik**, Nuri, İş Hukukumuzda Uzlaştırma ve Arabuluculuk, İstanbul 1973.
- Çenberci**, Mustafa, İş Mahkemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 1969.
- Çetin**, Soner Hamza, "Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaşma (CMK m. 253, 254, 255)", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Dönem/Sayı: 2009/82.
- Çetintürk**, Ekrem, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2008.
- Esener**, Turhan, İş Hukukunda Uyuşmazlıkların Barış Yolu ile Çözümü, İstanbul 1970.
- Günay**, Cevdet İlhan, İş Mahkemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2000.
- İpek**, Ali İhsan / **Parlak**, Engin, Mevzuatta Yapılan En Son Değişiklikler ile Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 2. Baskı, Ankara 2011.
- Kekeç**, Elif Kısmet, Arabuluculuk Yolu ile Uyuşmazlıkların Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler, Ankara 2011.
- Kuru**, Baki, Nizasız Kaza, Ankara 1961.
- Küçükyumuk**, Adnan, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010.
- Özbay**, İbrahim, Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Tutanağının İlam Niteliği, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2004/3-4.

- Özbek, Mustafa**, "Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma" AÜHFD, Cilt 54, Sayı 3, Yıl 2005.
- Özbek, Mustafa**, "Dünya Çapındaki Adalet Ulaşım Hareketinin Ortaya Çıkardığı Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü", Cilt 51, Sayı 2, AÜHFD, Yıl 2002.
- Özbek, Mustafa**, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2009.
- Özbek, Veli Özer**, TCK İzmir Şerhi, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı Özel Hükümler, C. 2, 2. Baskı, Ankara 2008.
- Özsumcu, Seda**, Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı ile Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış, İstanbul 2013.
- Öztürk, Bahri / Tezcan, Durmuş /Erdem, Mustafa Ruhan / Sırma, Özge/ Saygılar, Yasemin F. /Alan, Esra, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 3. Baskı, Ankara 2010.
- Pekcanitez, Hakan**, Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri, HPD, 2005/5.
- Sarısozen, Serhat**, Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Işığında Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma, Ankara 2011.
- Semizoğlu, Hakan**, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Yasa Tasarısı Kapsamında, Tarafların Üzerinde Serbestçe Tasarruf Edebilecekleri İş veya İşlemlerden Doğan Özel Hukuk Uyuşmazlıkları, İBD, C. 82, S. 5, 2008.
- Soyaslan, Doğan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 8. Baskı, Ankara 2010.
- Soygüt Arslan, Mualla Buket**, "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma: Temel Sorunlar ve Öneriler", web sayfası, (http://www.turkhukuk sitesi. com/makale_ 936.htm) (Er. Tar. 12.08.2013).
- Subaşı, İbrahim**, Türk Hukukunda İş Uyuşmazlıkları ve Barışçı Çözüm Yolları, İHD, Ekim-Aralık 1991.
- Süral, Nurhan**, İş Hukukunda Barışçı Çözüm Yolları, Ankara 1982.
- Süzek, Sarper**, İş Hukuku, İstanbul 2012.
- Şahin, Cumhuri**, "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Süleyman ARSLAN'a Armağan, C.6 Sa. 1-2, 1998.
- Şahin, Cumhuri**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Cilt I, Ankara 2007.
- Tanrıver, Süha**, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Arabuluculuk Kurumuna Hukuki ve Sosyolojik Bir Bakış, Makalelerim 2006, Ankara 2007.
- Tanrıver, Süha**, Arabuluculuk ve Uzlaştırma Kavramları, Aralarındaki Temel Farklılıkları ve Arabuluculuk Kurumuna Duyulan Tepkiler ya da Oluşturulan Dirençlerin Sosyolojik Açından İrdelenmesi ve Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan II. Cilt, Ankara 2010.
- Tanrıver, Süha**, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006/64.

- Tanrıver,** Süha, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Getirdikleri ve Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan, Ankara 2009.
- Tıktık,** Çiğdem Yazıcı, Arabuluculukta Gizliliğin Korunması, İstanbul 2013.
- Ünver,** Yener / **Hakeri,** Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Cilt, 7. Baskı, Ankara 2013.
- Üstündağ,** Saim, Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 2000.
- Yakut,** Bahadır, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri ve Arabuluculuk, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S. 67-68.
- Yakut,** Bahadır, Amerika Birleşik Devletlerinde Arabuluculuk Mesleği, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S. 73-74.
- Yıldız,** Ali Kemal, "Uzlaşma - Şikayet İlişkisi (YTCK m.73), (<http://www.hukukturk.com/fractal/hukukTurk/pages/dwnldCntHT.jsp?pFileNum=5>) (Er. Tar. 12.08.2013).
- Yılmaz,** Ejder, İş Mahkemeleri Kanunu'nun Değiştirilmesi İhtiyacı, Sicil İş Hukuku Dergisi, 2007/8.

